

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่มีลักษณะของการปฏิบัติในรูปของการให้บริการ แก่มนุษย์หรือเป็นวิชาชีพที่มีการปฏิบัติเป็นแกนกลาง (Practice-Oriented Discipline) ดังนั้นการศึกษายาบาลจึงเป็นการเตรียมพยาบาลที่มีความสามารถทั้งในด้านวิชาการตามลักษณะ ของวิชาชีพและมีความสามารถในทางปฏิบัติการพยาบาล จึงทำให้การศึกษายาบาลประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ การศึกษาภาคทฤษฎีและการศึกษาภาคปฏิบัติ ซึ่งการศึกษาภาคปฏิบัตินั้นถือว่าเป็นหัวใจของการศึกษาวิชาชีพการพยาบาล เพราะเป็นการนำความรู้ภาคทฤษฎีมาประยุกต์ ใช้ในการให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วย ทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรง ทำให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งทางด้านสติปัญญา ทักษะการปฏิบัติการพยาบาล และเกิดทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ เกิดการ เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง สมิท (Smith, 1968) ได้กล่าวถึงการสอนการพยาบาล ภาคปฏิบัติว่าเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอนวิชาชีพพยาบาล เพราะนักศึกษาจะได้ เรียนรู้และมีประสบการณ์ด้วยตนเองทั้งในเหตุการณ์ปกติและเหตุการณ์ฉุกเฉินเกี่ยวกับสุขภาพ ได้มีโอกาสปฏิบัติการพยาบาลโดยตรง ได้ฝึกฝนการปรับตัวให้เข้ากับเหตุการณ์ประจำวัน และยังช่วยให้นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพในทางที่ดีเฉลี่ยมวลลาด รวมทั้งเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะ อีกด้วย นอกจากนี้ ชเวียร์ (Schweer, 1976) ยังได้กล่าวถึงการสอนภาคปฏิบัติ ไว้ว่าการสอนทางภาคปฏิบัติถือว่าเป็นหัวใจของการศึกษายาบาลโดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดอย่างอิสระส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ทำให้มีความเจริญทางด้านสติปัญญาและวิชาชีพ มีการพัฒนาในทักษะทุก ๆ ด้าน และในการ ศึกษาภาคปฏิบัติ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้บนหอผู้ป่วยให้แก่ศึกษายาบาล ถือเป็น หน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงของอาจารย์พยาบาลผู้ซึ่งจะทำหน้าที่สอนและเป็นแบบอย่าง ปฏิบัติ (Role Model) เพื่อให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ทั้งทางด้านสติปัญญา ทักษะ และ ทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพมีความสามารถในการแสดงออกตามบทบาทของวิชาชีพ (Role

abilities) และยังเป็นหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพบนหอผู้ป่วยที่จะทำหน้าที่ส่งเสริม โดยการจัดสิ่งแวดล้อมให้อื้ออำนวยต่อการศึกษากาปฏิบัติ รวมทั้งทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยสอนโดยตรงและผู้สอนทางอ้อมให้แก่นักศึกษา เป็นผู้สอนตรงก็คือจะทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศึกษายาบาล เป็นผู้สอนทางอ้อม ก็คือทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถเพิ่มขึ้นในการปฏิบัติพยาบาล (พรจันทร์ สุวรรณชาติ, 2527) รวมทั้งเป็นแบบอย่างปฏิบัติบทบาทวิชาชีพให้แก่ศึกษายาบาล และยังเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ทักษะจากประสบการณ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน ให้กับศึกษายาบาลได้เรียนรู้ โดยแสดงบทบาทของครูอย่างไม่เป็นทางการ (สิขริน สู้สุข, 2532 อ้างถึงใน นันทนา น้ำฝน, 2538) และ Watson (1979) ยังได้กล่าวว่าพยาบาลในหอผู้ป่วยคือแบบอย่างที่ดีที่จะให้อื้ออำนวยให้กับผู้เรียนที่กำลังฝึกปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ มีเป้าหมาย และดำรงความเป็นพยาบาลวิชาชีพต่อไป (Watson, 1979)

นอกจากนี้ในการศึกษากาปฏิบัติ การฝึกฝนภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยพยาบาลวิชาชีพยังเป็นบุคคลที่นักศึกษามีปฏิสัมพันธ์ด้วยตลอดเวลา (นันทนา น้ำฝน, 2538) โดยเฉพาะพยาบาลประจำการ ซึ่งจะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับศึกษายาบาลบนหอผู้ป่วยเกือบตลอดเวลา ในฐานะหัวหน้าเวรหรือหัวหน้าทีมการพยาบาล และต้องทำหน้าที่นิเทศศึกษายาบาลผู้เป็นสมาชิกในทีมการพยาบาลแทนอาจารย์พยาบาล ในกรณีที่ไม่มียาบาลชั้นมาทำหน้าที่นิเทศ (พรจันทร์ สุวรรณชาติ, 2527) ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่รับผิดชอบอย่างหนึ่งของพยาบาลประจำการที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าหอผู้ป่วย โดยไม่มีลายลักษณ์อักษร (กองงานวิทยาลัยพยาบาล, 2525 และกองการพยาบาล, 2527) และนอกจากนี้พยาบาลประจำการยังเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเป็นอย่างยิ่ง เพราะเนื่องมาจากปัญหาการขาดแคลนอาจารย์พยาบาล ซึ่งทำให้อัตราส่วนระหว่างนักศึกษาและอาจารย์พยาบาลไม่ได้สัดส่วนกัน (บุตรี พ่วงสุวรรณ, 2530) ตามที่ทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดอัตราส่วนอาจารย์ต่อนักศึกษาในการจัดการศึกษา สาขาพยาบาลศาสตร์ เป็น 1:8 ถึง 1:4 แต่ในปัจจุบันอัตราส่วนของอาจารย์ต่อนักศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัยเป็นอาจารย์กับนักศึกษาเท่ากับ 1:10 และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงสาธารณสุขสูงถึง 1:19 หรือสูงกว่า (กองแผนงาน สำนักปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2535) ทำให้ความร่วมมือจากพยาบาลประจำการ จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการฝึกปฏิบัติงานของศึกษายาบาล ทั้งนี้เพราะอาจารย์พยาบาลนิเทศศึกษายาบาลได้ไม่ทั่วถึง (สมคิด รักษาสัตย์ และ ประนอม โอทกานนท์, 2522)

และนักศึกษายังต้องการแหล่งที่สามารถให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาการปฏิบัติการพยาบาล ได้ทันที ในขณะที่ไม่มีครูพยาบาลประจำ พยาบาลวิชาชีพจึงมีบทบาทในการช่วยสอนและให้ คำแนะนำนักศึกษาที่ขึ้นปฏิบัติงานทั้งกลางวันและกลางคืน (พรจันทร์ สุวรรณชาติ, 2527) แสดงให้เห็นว่าพยาบาลประจำการมีส่วนสำคัญในการสอนนักศึกษาพยาบาลในการปฏิบัติการ พยาบาลได้ตลอดเวลาที่ปฏิบัติงานกับนักศึกษาพยาบาล และสามารถให้คำแนะนำปรึกษาให้ความรู้ เกี่ยวกับผู้ป่วยที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา

ดังนั้น พยาบาลวิชาชีพบนหอผู้ป่วยจึงมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นแบบอย่างปฏิบัติ และเป็นผู้สอนทั้งโดยตรงและทางอ้อมให้แก่นักศึกษา ซึ่งบทบาทหน้าที่ในด้านการมีส่วนร่วมใน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติ ให้แก่นักศึกษาพยาบาลจะแตกต่างกันไปตามตำแหน่ง หน้าที่ที่พยาบาลแต่ละบุคคลดำรงอยู่ ดังที่ จารุวรรณ เสวกวรรณ (2522) ได้กล่าวไว้ว่า พยาบาลประจำการทุกคนจะต้องมีบทบาทในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา จัดสภาพ แวดล้อมบนหอผู้ป่วยตลอดจนอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ให้เอื้ออำนวยต่อการฝึกภาคปฏิบัติ ของ นักศึกษาและจะต้องมีความรู้ ความสามารถในการสอน ให้คำแนะนำ แนะนำแนวทาง และ ช่วยเหลือ ในขณะที่นักศึกษาขึ้นฝึกปฏิบัติงานรวมทั้งกระตุ้นจูงใจให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ ทางทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ทำให้นักศึกษาสามารถปฏิบัติการ พยาบาลได้อย่างมีคุณภาพ นั่นคือ จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษาพยาบาลมีคุณภาพขึ้นด้วย

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาภาคปฏิบัติให้มีประสิทธิ ภาพและสัมฤทธิ์ผลได้นั้น ไม่เพียงแต่จะขึ้นอยู่กับความรู้ ทักษะ ทศคติ และค่านิยม ของ อาจารย์ผู้สอนเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับการปฏิบัติการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพในแหล่งฝึกภาค ปฏิบัติ ซึ่งนับเป็นแบบอย่างและเป็นครูทางอ้อมให้แก่ศึกษา ดังนั้นการจัดประสบการณ์การ เรียนรู้ภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยให้แก่ศึกษาพยาบาล จึงเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของอาจารย์ พยาบาลและพยาบาลวิชาชีพในแหล่งฝึกภาคปฏิบัติ Jeanne S. Murphy กล่าวว่า การศึกษา ทางภาคปฏิบัติของนักศึกษาจะมีประสิทธิภาพ ครูและพยาบาลควรได้มีการร่วมมือประสานงาน ควรจะให้พยาบาลประจำการในแหล่งฝึกปฏิบัติได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดวัตถุประสงค์ ร่วมกันกับอาจารย์ (Murphy, 1973) นอกจากนี้ Schweer and Gebbie (1976) ยังได้ให้ข้อคิดไว้ว่า การคำนึงถึงความสามารถของบุคลากรพยาบาลก็เป็นส่วนสำคัญที่สามารถ ช่วยปรับปรุงประสบการณ์ในหอผู้ป่วยให้นักศึกษาได้ ดังนั้นครูพยาบาลควรยอมรับนับถือใน ความสามารถของพยาบาลและพยายามหาทางให้มีส่วนร่วมใน โปรแกรมการศึกษาภาคปฏิบัติด้วย

(Schweer and Gebbie, 1976) รวมทั้งให้พยาบาลประจำการได้อภิปรายซักถาม อาจารย์พยาบาลถึงวิธีการสอนกรณีพิเศษว่าจะทำอย่างไรและบทบาทของตนเองถูกคาดหวังไว้ได้อย่างไรในการจัดการศึกษาภาคปฏิบัติเพราะจากบทบาทของพยาบาลวิชาชีพตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ และผดุงครรภ์ชั้นสูง ของ กองงานวิทยาลัยพยาบาล (2526) ได้แบ่งขอบเขตของบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของพยาบาลวิชาชีพออกเป็น 8 ด้าน ดังนี้ คือบทบาทในด้านการให้การพยาบาล การรักษาพยาบาลขั้นต้น การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การฟื้นฟู สมรรถภาพ การบริหาร การศึกษา และการสนับสนุนงานด้านอื่น ๆ ซึ่งบทบาทในด้านการบริหารและการศึกษาได้ระบุไว้ว่า พยาบาลวิชาชีพมีหน้าที่ในการนิเทศเจ้าหน้าที่และมีผู้ร่วมทีมการพยาบาลภายใต้ความรับผิดชอบและทำหน้าที่สอน และอบรมฟื้นฟูวิทยาการแก่เจ้าหน้าที่พยาบาลและนักเรียนทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน (กองงานวิทยาลัยพยาบาล, 2526 อ้างถึงใน นันทนา น้าฝน, 2538) แต่ในด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติให้แก่ศึกษายาบาลไม่ได้กำหนดขอบเขตของบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจนว่าจะต้องมีบทบาทหน้าที่อย่างไรบ้าง เช่นเดียวกับ กองงานวิทยาลัยพยาบาล (2533) ได้แบ่งบทบาทของพยาบาลวิชาชีพออกเป็น 3 ด้าน คือ บทบาทด้านการให้บริการพยาบาล บทบาทด้านการบริหารและบทบาทด้านวิชาการ ซึ่งบทบาทด้านบริหารและด้านวิชาการ ก็คือ การนิเทศเจ้าหน้าที่ภายใต้ความรับผิดชอบและการสอน และอบรมฟื้นฟูวิทยาการแก่เจ้าหน้าที่และนักเรียนภายในและภายนอกหน่วยงาน แต่ไม่ได้กำหนดบทบาทของพยาบาลประจำการในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติให้ผู้ช่วยให้แก่ศึกษายาบาลอย่างชัดเจน และจากการศึกษาการปฏิบัติกิจกรรมวิชาการ ในคลินิกของพยาบาลประจำการในโรงพยาบาลของรัฐ กรุงเทพมหานครของ พรพรรณ แสงนัทธ์ (2535) ได้กล่าวไว้ว่า กิจกรรมวิชาการในคลินิกในด้านการบริการวิชาการของพยาบาลประจำการ ก็คือการสอนผู้ป่วยและญาติกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ศึกษายาบาลแต่ก็ไม่ได้ระบุบทบาทและหน้าที่ขอบเขตความรับผิดชอบของพยาบาลประจำการในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ไว้ชัดเจน จึงทำให้พยาบาลที่สวมบทบาทของอาจารย์พิเศษเกิดความสับสน เกิดความขัดแย้งในบทบาทซึ่งตรงกับ สงวน สุทธิเลิศอรุณ, จำรัส ตังสุวรรณ และจิตติพงษ์ ธรรมานุสรณ์, 2522 ได้กล่าวไว้ว่า สาเหตุความขัดแย้งของบทบาทเกิดจากความสับสนของบทบาทไม่ชัดเจน (Role Confusion)

ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะของพยาบาลประจำการได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะศึกษาดังงบทบาทของพยาบาลประจำการด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษาพยาบาลตามการรับรู้และตามการคาดหวังของอาจารย์และนักศึกษาพยาบาลว่าบทบาทของพยาบาลประจำการด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษาพยาบาลตามการรับรู้ที่ปฏิบัติจริง และตามการคาดหวังของอาจารย์และนักศึกษาพยาบาล เป็นอย่างไร และบทบาทตามการรับรู้กับบทบาทตามการคาดหวังมีความแตกต่างกันหรือไม่ และระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาพยาบาล บทบาทตามการรับรู้และบทบาทตามการคาดหวังมีความแตกต่างกันหรือไม่ ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริการพยาบาลและฝ่ายการศึกษาพยาบาลคือ นำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความสามารถของพยาบาลประจำการในการแสดงบทบาทด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนารูปแบบความร่วมมือระหว่างฝ่ายบริการพยาบาล และฝ่ายการศึกษาพยาบาลในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาคุณภาพและ เสริมสร้างมาตรฐานการศึกษาพยาบาลอันจะเป็นผลแก่ความก้าวหน้าของวิชาชีพพยาบาลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบบทบาทของพยาบาลประจำการด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษาพยาบาล ตามการรับรู้และตามการคาดหวังของอาจารย์พยาบาลและนักศึกษาพยาบาล
2. เปรียบเทียบบทบาทของพยาบาลประจำการด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษาพยาบาล ระหว่างการรับรู้กับการคาดหวังของอาจารย์พยาบาล
3. เปรียบเทียบบทบาทของพยาบาลประจำการด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษาพยาบาล ระหว่างการรับรู้กับการคาดหวังของนักศึกษาพยาบาล
4. เปรียบเทียบบทบาทของพยาบาลประจำการด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษาพยาบาล

เรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษาพยาบาล ตามการรับรู้ระหว่างอาจารย์พยาบาลกับนักศึกษาพยาบาล

5. เปรียบเทียบบทบาทของพยาบาลประจำการด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษาพยาบาล ตามการคาดหวังระหว่างอาจารย์พยาบาลกับนักศึกษาพยาบาล

คำสำคัญ

บทบาทของพยาบาลประจำการ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การรับรู้ การคาดหวัง

ปัญหาของการวิจัย

1. บทบาทของพยาบาลประจำการด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษาพยาบาล ตามการรับรู้และตามการคาดหวังของอาจารย์พยาบาล และนักศึกษาพยาบาลอยู่ในระดับใด
2. บทบาทของพยาบาลประจำการด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษาพยาบาล ระหว่างการรับรู้กับการคาดหวังของอาจารย์พยาบาลแตกต่างกันหรือไม่
3. บทบาทของพยาบาลประจำการด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษาพยาบาล ระหว่างการรับรู้กับการคาดหวังของนักศึกษาพยาบาลแตกต่างกันหรือไม่
4. บทบาทของพยาบาลประจำการด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษาพยาบาล ตามการรับรู้ระหว่างอาจารย์พยาบาลกับนักศึกษาพยาบาลแตกต่างกันหรือไม่
5. บทบาทของพยาบาลประจำการด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษาพยาบาล ตามการคาดหวังระหว่างอาจารย์พยาบาลกับนักศึกษาแตกต่างกันหรือไม่

แนวเหตุผลและสมมุติฐานของการวิจัย

การจัดการศึกษาภาคปฏิบัติ คุณภาพของการศึกษาพยาบาลไม่เพียงแต่จะขึ้นอยู่กับความรู้ ทักษะ ทักษะ และค่านิยมของครูผู้สอนเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติ การพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพในสถานที่ที่ให้บริการ ซึ่งนับเป็นแบบอย่างและเป็นครูทางอ้อมแก่นักศึกษา (Ramey, 1969) และพยาบาลวิชาชีพจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ทักษะต่าง ๆ ให้นักศึกษาพยาบาล รวมทั้งเป็นแบบอย่างปฏิบัติบทบาทวิชาชีพ (Role Model) ให้นักศึกษาพยาบาลโดยไม่เป็นทางการ (นันทนา น้าฝน, 2538)

จากการศึกษาของ นงนาฏ จงธรรมานุรักษ์ (2526) เรื่องการเปรียบเทียบความคาดหวัง และการปฏิบัติจริงของครูพยาบาลและผู้บริหารฝ่ายการพยาบาล เกี่ยวกับความร่วมมือในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บนหอผู้ป่วยให้กับนักศึกษาพยาบาล พบว่า ครูพยาบาลเห็นความสำคัญและต้องการที่จะให้ผู้บริหารฝ่ายการพยาบาล รวมทั้งพยาบาลประจำการทราบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการฝึกปฏิบัติของนักศึกษา และความสามารถของนักศึกษาพยาบาลที่ฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยนั้น ๆ ด้วย เพื่อความร่วมมือในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บนหอผู้ป่วยให้กับนักศึกษาพยาบาลอย่างเหมาะสม จึงทำให้คะแนนความคาดหวังของครูพยาบาลอยู่ในระดับที่สูงมากที่สุด และนอกจากนี้ครูพยาบาลยังมีความคาดหวังที่จะให้ผู้บริหารฝ่ายการพยาบาลกระตุ้นให้พยาบาลปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษาพยาบาล และจากการศึกษา ยังพบว่าครูพยาบาลและผู้บริหารฝ่ายการพยาบาลมีความคาดหวัง ในความร่วมมือกันจัดประสบการณ์การเรียนรู้บนหอผู้ป่วยให้กับนักศึกษาพยาบาล โดยส่วนรวมอยู่ในระดับสูงและไม่แตกต่างกัน และในกลุ่มครูพยาบาลที่มีประสบการณ์ วุฒิตำแหน่ง สังกัดต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันในความคาดหวัง ในความร่วมมือกันจัดประสบการณ์การเรียนรู้บนหอผู้ป่วยให้กับนักศึกษาพยาบาล ส่วนทางด้านพยาบาลฝ่ายบริการ พบว่า พยาบาลมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการสอนภาคปฏิบัติมากกว่าด้านทฤษฎี การวิจัย และการแต่งตั้งตำรา อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 (สาคร พุทธปวน, 2522) และจากการศึกษาของ ภัทธา เล็กวิจิตรธาดา (2529) เรื่องบทบาทของพยาบาลฝ่ายบริการ ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บนหอผู้ป่วยให้กับนักศึกษาพยาบาล พบว่า พยาบาลฝ่ายบริการมีความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทตนเอง ในด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บนหอผู้ป่วยให้กับนักศึกษาพยาบาลอยู่ในระดับสูงทุกขั้นตอน และพบว่าบทบาทที่คาดหวังของพยาบาลฝ่ายบริการสูงกว่าบทบาทที่ปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย

ของ เป็รื่องจิตร ชารรัศมี (2531) เรื่งบทบาทของพยาบาลโรงพยาบาลชุมชนในการจัดประสพการณ่การฝึกภาคปฏิบัติวิชาการพยาบาลอนามัยชุมชนให้กับนักศึกษาพยาบาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ซึ่งผลการวิจัยพบว่าพยาบาลในโรงพยาบาลชุมชนมีความนึ่งพอใจในการจัดประสพการณ่การเรียนรู้ให้กับนักศึกษาพยาบาลอยู่ในระดับสูง และมีความคาดหวังในการจัดประสพการณ่การเรียนรู้ภาคปฏิบัติให้กับนักศึกษาพยาบาลสูงกว่าบทบาทที่ปฏิบัติจริง

แสดงให้เห็นว่า พยาบาลประจำการให้ความร่วมมือและแสดงบทบาทปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการจัดประสพการณ่การเรียนรู้ภาคปฏิบัติในทอผู้ป่วยในระดับสูงซึ่งสัมพันธ์กับการรับรู้และความต้องการของอาจารย์พยาบาลที่ว่าพยาบาลในแหล่งฝึกคือแบบอย่างที่ดีของนักศึกษาพยาบาลในบทบาทของวิชาชีพพยาบาล และต้องการให้พยาบาลประจำการให้ความร่วมมือในการจัดประสพการณ่การเรียนรู้ภาคปฏิบัติให้กับนักศึกษาพยาบาล จึงทำให้คะแนนความคาดหวังอยู่ในระดับสูง เช่นเดียวกัน แต่เนื่องจากพยาบาลประจำการมีหน้าที่หลักคือการให้บริการพยาบาลแก่ประชาชนและไม่มีการกำหนดขอบเขตและบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน ในด้านการจัดประสพการณ่การเรียนรู้ภาคปฏิบัติ จึงทำให้บทบาทของพยาบาลประจำการตามการคาดหวังของอาจารย์ พยาบาลในการจัดประสพการณ่การเรียนรู้ภาคปฏิบัติ สำหรับนักศึกษาพยาบาลมีแนวโน้มว่าจะสูงกว่าบทบาทตามการรับรู้ที่ปฏิบัติจริง ผู้วิจัยจึงตั้งสมมุติฐานดังนี้

1. บทบาทของพยาบาลประจำการด้านการจัดประสพการณ่การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษาพยาบาล ตามการรับรู้กับการคาดหวังของอาจารย์พยาบาลแตกต่างกัน

นอกจากนี้ สุวรรณ สุธรรมนิรันดร์ (2530) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบความคาดหวัง และการปฏิบัติจริงเกี่ยวกับกิจกรรมนิเทศนักศึกษาพยาบาลของพยาบาลประจำการตามการรับรู้ของพยาบาลประจำการของนักศึกษาพยาบาล ผลการวิจัยพบว่าพยาบาลประจำการและนักศึกษาพยาบาลมีความคาดหวังเกี่ยวกับกิจกรรมการนิเทศของพยาบาลประจำการโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะกิจกรรมการนิเทศด้านการสอนเรื่ง "ปฏิบัติการพยาบาลอย่างถูกเทคนิค เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษาพยาบาล" ซึ่งมีความคาดหวังอยู่ในอันดับสูงที่สุด ส่วนการรับรู้ที่ปฏิบัติจริงอยู่ในระดับปานกลางและทั้งพยาบาลประจำการและนักศึกษาพยาบาลมีความคาดหวังแตกต่างจากการรับรู้การปฏิบัติจริงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ทุกกิจกรรมและจากการวิจัยของ กนกพร สุคำวัง (2522) ที่ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลที่มีต่อการศึกษภาคปฏิบัติในทอผู้ป่วย นักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่มี

ความคิดเห็นว่าชอบปฏิบัติงานกับผู้มีประสบการณ์มากกว่า และได้รับประสบการณ์ในการฝึกปฏิบัติงานจากพยาบาลประจำการปานกลาง ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Stein (1979) ที่ได้ทำการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบการรับรู้ของนักศึกษานพยาบาลเกี่ยวกับความต้องการบทบาทและความขัดแย้งระหว่างการศึกษาพยาบาลและฝึกปฏิบัติการพยาบาล ผลการวิจัย ปรากฏว่าในด้านการศึกษภาคปฏิบัติ นักศึกษาร้อยละ 60 กล่าวว่า เจ้าหน้าที่พยาบาลให้ความช่วยเหลือนักศึกษานพยาบาลเกี่ยวกับวิธีการให้การพยาบาล และช่วยให้นักศึกษาเข้าใจ ทางด้านการบริหารการพยาบาลแสดงให้เห็นว่า นักศึกษานพยาบาลรับรู้เกี่ยวกับบทบาทของพยาบาลประจำการด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติแต่บทบาทการรับรู้ที่ปฏิบัติจริงมีแนวโน้มว่าจะต่ำกว่าบทบาทตามการคาดหวัง เช่นเดียวกับอาจารย์พยาบาล ทำให้ตั้งสมมติฐานว่า

2. บทบาทของพยาบาลประจำการด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษานพยาบาล ตามการรับรู้กับการคาดหวังของนักศึกษานพยาบาลแตกต่างกัน

และจากผลการศึกษาของ นงนาฏ จงธรรมานุกรักษ์ (2526) พบว่าอาจารย์พยาบาลมีความคาดหวังที่จะให้ผู้บริหารฝ่ายการพยาบาลกระตุ้นให้พยาบาลประจำการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษานพยาบาลอยู่ในระดับสูง ซึ่งทางนักศึกษานพยาบาลเองก็มีความคาดหวังเกี่ยวกับกิจกรรมการนิเทศน์ของพยาบาลประจำการด้านการสอนเรื่อง "ปฏิบัติการพยาบาลอย่างถูกเทคนิค เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษานพยาบาล" อยู่ในอันดับสูงที่สุดเช่นกัน (สุวรรณา สุธรรมนิรันดร์, 2530) แสดงให้เห็นว่า ทั้งอาจารย์พยาบาลและนักศึกษานพยาบาลต่างก็มีความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ประจำการด้านการจัดประสบการณ์ด้านการเรียนรู้ภาคปฏิบัติ อยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกัน จึงทำให้ตั้งสมมติฐานได้ว่า

3. บทบาทของพยาบาลประจำการด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษานพยาบาล ตามการคาดหวังระหว่างอาจารย์พยาบาลกับนักศึกษานพยาบาลไม่แตกต่างกัน

แต่ในด้านการปฏิบัติจริงพบว่า อาจารย์พยาบาลประเมินค่าคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติจริง ในข้อ "ผู้บริหารฝ่ายการพยาบาลกระตุ้นให้พยาบาลประจำการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษานพยาบาล" อยู่ในระดับปานกลาง (นงนาฏ จงธรรมานุกรักษ์, 2526) ซึ่งทางนักศึกษานพยาบาลก็มีการรับรู้การปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการนิเทศของพยาบาลประจำการด้านการสอนเรื่อง "ปฏิบัติการพยาบาลอย่างถูกเทคนิค เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา

พยาบาล อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน (สุวรรณ สุธรรมจันทร์, 2530) แสดงว่าทั้งอาจารย์และนักศึกษานพยาบาลต่างก็มีการรับรู้ที่ปฏิบัติจริงอยู่ในระดับปานกลาง จึงทำให้การรับรู้ที่ปฏิบัติจริงของอาจารย์พยาบาลและนักศึกษานพยาบาลเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ประจำการด้านการจัดประสบการณ์ด้านการเรียนรู้ภาคปฏิบัติ ไม่ควรจะแตกต่างกัน ดังนั้นจึงทำให้สามารถตั้งสมมติฐานของการวิจัยดังนี้

4. บทบาทของพยาบาลประจำการด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษานพยาบาล ตามการรับรู้ระหว่างอาจารย์พยาบาลกับนักศึกษานพยาบาลไม่แตกต่างกัน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

อาจารย์พยาบาล หมายถึง พยาบาลวิชาชีพที่ทำหน้าที่หรือปฏิบัติงานในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุขทั่วประเทศ โดยทำหน้าที่หรือปฏิบัติงานในการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติและมีประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป

นักศึกษานพยาบาล หมายถึง นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 3 ผ่านการฝึกภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยมาแล้วอย่างน้อย 1 ปี การศึกษาของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุขทั่วประเทศ

พยาบาลประจำการ หมายถึง พยาบาลวิชาชีพผู้ที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ในระดับปริญญาตรีและเทียบเท่า และได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ชั้น 1

บทบาท หมายถึง การกระทำที่แสดงออกตามตำแหน่งหน้าที่ของพยาบาลประจำการ ด้านการวางแผน การดำเนินการและการประเมินผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษานพยาบาล

บทบาทตามการรับรู้ หมายถึง การกระทำที่แสดงออกตามตำแหน่งหน้าที่ของพยาบาลประจำการที่ได้กระทำและปฏิบัติจริงในด้านการวางแผน การดำเนินการและการประเมินผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติให้แก่นักศึกษานพยาบาล เป็นการกระทำที่พยาบาลประจำการได้ปฏิบัติจริงในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติตามความรู้สึก

นึกคิด ความรู้และความเข้าใจของอาจารย์พยาบาลและนักศึกษาพยาบาล เป็นการรับรู้ตาม การปฏิบัติจริง โดยไม่คำนึงว่าการรับรู้ดังกล่าวถูกต้องหรือไม่

บทบาทตามการคาดหวัง หมายถึง การกระทำที่ต้องการให้พยาบาลประจำการ แสดงออกและปฏิบัติ หรือเป็นการกระทำที่พยาบาลประจำการควรจะทำตามตำแหน่ง หน้าที่ในด้านการวางแผน การดำเนินการ และการประเมินผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษาพยาบาล เป็นการกระทำที่อาจารย์พยาบาลและนักศึกษาพยาบาล ต้องการให้พยาบาลประจำการกระทำหรือแสดงออกในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติ โดยไม่คำนึงถึงสภาพความเป็นจริงว่าสามารถกระทำได้หรือไม่ก็ตาม

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมและสภาพการณ์ ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (Interaction) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้หรือมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นประสบการณ์ การเรียนรู้จึงเป็นวิธีการ (Mean) ที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (End)

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติ หมายถึง การจัดกิจกรรมและ สภาพการณ์ต่าง ๆ ภายในหอผู้ป่วยของพยาบาลประจำการให้แก่ศึกษาพยาบาลเพื่อให้ นักศึกษาได้มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับสิ่งแวดล้อม ทำให้การเรียนรู้หรือมีการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในกรณีปฏิบัติการพยาบาลซึ่งกิจกรรม ดังกล่าวจะครอบคลุม 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนวางแผนดำเนินการ หมายถึง การจัดเตรียมการฝึกปฏิบัติการพยาบาล บนหอผู้ป่วยสำหรับนักศึกษาพยาบาลเป็นกิจกรรมที่พยาบาลประจำการได้จัดเตรียมหรือกำหนด อย่างมีระบบไว้ล่วงหน้าเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ศึกษาพยาบาล ซึ่งจะ หมายถึง

- 1.1 การศึกษาวัตถุประสงค์ของการฝึกปฏิบัติการพยาบาล
- 1.2 การร่วมวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติกับอาจารย์ พยาบาล
- 1.3 การจัดเตรียมสภาพแวดล้อมภายในหอผู้ป่วยและอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ให้เอื้ออำนวยต่อการฝึกปฏิบัติการพยาบาล
- 1.4 การกำหนดแนวทางการประเมินผลการฝึกปฏิบัติการพยาบาล

2. **ขั้นตอนการ** หมายถึง การจัดกิจกรรมต่าง ๆ บนทอผู้ป่วยของพยาบาลประจำการ ในขณะที่นักศึกษาพยาบาลชั้นฝึกปฏิบัติการพยาบาลในทอผู้ป่วยทั้งในและนอกเวลาราชการซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะหมายรวมถึง

- 2.1 การประชุมเฝ้าสังเกตนักศึกษาพยาบาลที่ชั้นฝึกปฏิบัติการพยาบาล
- 2.2 การมอบหมายงานการดูแลผู้ป่วยให้นักศึกษาพยาบาลเป็นรายบุคคล
- 2.3 การสอนและการสาธิตการปฏิบัติการพยาบาลในทอผู้ป่วย
- 2.4 การนิเทศการฝึกปฏิบัติการพยาบาล
- 2.5 การแสดงแบบอย่างปฏิบัติบทบาทวิชาชีพที่ดีแก่นักศึกษาพยาบาล

(Role Model)

3. **ขั้นประเมินผล** หมายถึง การจัดกิจกรรมของพยาบาลประจำการต่าง ๆ หลังจากที่มีการฝึกปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาสิ้นสุดลง ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะหมายรวมถึง

- 3.1 การประเมินผลการฝึกปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาเป็นรายบุคคล
- 3.2 การประเมินผลโปรแกรมการศึกษาภาคปฏิบัติร่วมกับอาจารย์พยาบาล

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขต ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ อาจารย์พยาบาลที่ปฏิบัติงาน ในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุขทั่วประเทศ และนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 ในสถาบันการศึกษาเดียวกับอาจารย์พยาบาล
2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาบทบาทของพยาบาลประจำการด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษาพยาบาล ตามการรับรู้ที่ปฏิบัติจริงและตามการคาดหวังของอาจารย์พยาบาล และนักศึกษาพยาบาล
3. **ตัวแปรที่ศึกษา**
 - 3.1 **ตัวแปรอิสระ (Independent)** คือ อาจารย์พยาบาลและนักศึกษาพยาบาล

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent) คือ

3.2.1 การรับรู้ของอาจารย์และนักศึกษายาบาลต่อบทบาทของพยาบาลประจำการในด้านการวางแผน การดำเนินการ และการประเมินผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษายาบาล

3.2.2 การคาดหวังของอาจารย์และนักศึกษายาบาลต่อบทบาทของพยาบาลประจำการในด้านการวางแผน การดำเนินการและการประเมินผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษายาบาล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความสามารถพยาบาลประจำการให้แสดงบทบาทในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยอย่างมีประสิทธิภาพ
2. ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดบทบาทและขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของพยาบาลประจำการด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติสำหรับนักศึกษายาบาล
3. ใช้เป็นแนวทางในการจัดให้มีหรือปรับปรุงความร่วมมือระหว่างการศึกษาพยาบาลและฝ่ายบริการพยาบาล เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาภาคปฏิบัติที่มีคุณภาพ
4. เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบความร่วมมือของฝ่ายบริการพยาบาลและฝ่ายการศึกษาพยาบาลในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยที่มีคุณภาพ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย